

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความนำ

สำนักงานสถิติแห่งชาติ จัดทำรายงานรายได้และการกระจายรายได้ ระดับจังหวัด ซึ่งเป็นรายงานเชิงวิเคราะห์เพื่อนำเสนอข้อมูลพื้นฐานสำคัญสำหรับรัฐบาลและหน่วยงานต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนและการกระจายรายได้ของประชาชนในประเทศที่ไม่เท่าเทียมกัน อันเป็นนโยบายหลักของรัฐบาลทุกชุดที่ผ่านมา นอกจากนี้ รัฐบาลยังสามารถใช้ข้อมูลดังกล่าวในการศึกษาผลกระทบที่เกิดจากนโยบายและมาตรการด้านเศรษฐกิจและสังคมต่างๆ เช่น มาตรการลดค่าครองชีพของประชาชน ได้แก่ การขึ้นรถเมล์-รถไฟฟ้าฟรี การรักษายาบาลฟรี การตรึงราคาสินค้า ราคาน้ำมัน/พลังงาน เป็นต้น นอกจากนั้นผู้ใช้ข้อมูลและหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ประโยชน์ และนำไปศึกษาวิจัยในเชิงลึกต่อยอดได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

การจัดทำรายงานรายได้และการกระจายรายได้ของครัวเรือน ระดับจังหวัด ฉบับนี้ ใช้ข้อมูลจากโครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (สศส.) ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลเดียวที่เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ รายจ่าย และหนี้สิน รวมทั้งรายละเอียดอื่น ๆ ที่สำคัญของครัวเรือน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวปีเว้นปี และที่สำคัญ โครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนสามารถนำเสนอผลได้ในระดับประเทศ ภาค และจังหวัด

1.2 วัตถุประสงค์

เพื่อนำเสนอข้อมูลสถิติเกี่ยวกับรายได้ของครัวเรือน ค่าใช้จ่ายของครัวเรือน และภาวะหนี้สินของครัวเรือน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของรายได้ การกระจายรายได้ โครงสร้างสมาชิกในครัวเรือน และลักษณะที่อยู่อาศัยบางประการ ในระดับประเทศ ภาค และจังหวัด ซึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว ได้จัดจำแนกครัวเรือนออกเป็นกลุ่มตามลักษณะต่างๆ เช่น ตามสถานะทางเศรษฐกิจสังคม ตามช่วงชั้นรายได้ และตามกลุ่มควินไทล์ของครัวเรือน เป็นต้น

1.3 แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลในการจัดทำรายงานเชิงวิเคราะห์ฉบับนี้ ได้มาจากโครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ซึ่งสำนักงานสถิติแห่งชาติได้ดำเนินการสำรวจมาตั้งแต่ปี 2500 โดยในขณะนั้น ได้จัดทำทุก 5 ปี แต่เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จึงได้จัดทำทุก 2 ปี ตั้งแต่ปี 2530 และเปลี่ยนมาจัดทำทุกปี ตั้งแต่ปี 2549 เป็นต้นไป โดยในปีเลขคู่ ได้สำรวจข้อมูลทั้งด้านค่าใช้จ่าย ด้านรายได้และหนี้สิน ส่วนในปีเลขคี่ จะสำรวจข้อมูลเฉพาะด้านค่าใช้จ่ายเท่านั้น

โครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2558 ได้จัดเก็บข้อมูลทั้งด้านรายได้และด้านค่าใช้จ่าย ซึ่งรายละเอียดของโครงการในปี พ.ศ. 2558 มีดังต่อไปนี้

1) **คัมรวม** ครั้วเรือนส่วนบุคคลในทุกจังหวัดทั่วประเทศ ทั้งที่อยู่ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล ยกเว้น ครั้วเรือนทูต ผู้แทนต่างประเทศ ผู้ที่อาศัยในประเทศไทยชั่วคราว

2) **ระเบียบวิธี** เป็นการสำรวจด้วยตัวอย่าง (Sample Survey Method) โดยใช้แผนสุ่มตัวอย่างแบบ Stratified Two-Stage Sampling มีจังหวัดเป็นสตราตัม (Stratum) ซึ่งมีทั้งสิ้น 77 สตราตัม และในแต่ละสตราตัม (จังหวัด) ได้แบ่งออกเป็น 2 สตราตัมย่อยตามลักษณะการปกครอง คือ ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล โดยมีเขตแ่งนับ (Enumeration Area : EA) และหมู่บ้าน เป็นหน่วยตัวอย่างขั้นที่หนึ่ง ซึ่งมีจำนวนเขตแ่งนับตัวอย่าง 4,100 เขตแ่งนับ และครั้วเรือนส่วนบุคคลเป็นหน่วยตัวอย่างขั้นที่สองซึ่งมีจำนวนครั้วเรือนตัวอย่างประมาณ 52,000 ครั้วเรือน

3) **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ด้วยวิธีการสัมภาษณ์โดยเจ้าหน้าที่ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานสถิติจังหวัดทั่วประเทศ

4) **คาบเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูล** ตั้งแต่เดือนมกราคม-ธันวาคม 2558 ด้วยจำนวนครั้วเรือนตัวอย่างที่เท่ากันในแต่ละเดือน กระจายอยู่ในทุกจังหวัดทั่วประเทศ เพื่อขจัดปัญหาความแปรปรวนของข้อมูล อันเนื่องมาจากฤดูกาล

5) **รายการข้อมูลที่เก็บรวบรวม** ได้แก่

(1) แบบสำรวจสมาชิกและการใช้จ่ายของครั้วเรือน มีรายการข้อมูล ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สมาชิกของครั้วเรือน

ตอนที่ 2 ลักษณะที่อยู่อาศัย

ตอนที่ 3 ค่าใช้จ่ายสินค้าและบริการ

ตอนที่ 4 ค่าใช้จ่ายอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ

(2) แบบสำรวจรายได้ของครั้วเรือน มีรายการข้อมูล ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 รายได้จากการทำงานโดยได้รับค่าจ้างและเงินเดือน

ตอนที่ 2 รายได้จากการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรม

หรือวิชาชีพที่ไม่ใช่การเกษตร

ตอนที่ 3 รายได้จากการประกอบการเกษตร

ตอนที่ 4 รายได้จากแหล่งอื่นๆ ที่ไม่ใช่จากการทำงาน

ตอนที่ 5 ทรัพย์สินและหนี้สินของครั้วเรือน

ตอนที่ 6 การย้ายถิ่นและการส่งเงิน

1.4 การนำเสนอ

1) รายงานเชิงวิเคราะห์นี้ จัดทำมาแล้วรวม 10 ฉบับได้แก่ ปี 2537 2539 2541 2543 2545 2547 2549 2550 2554 2556 และฉบับนี้ ปี 2558 เป็นฉบับที่ 11 ซึ่งโดยปกติมีกำหนดจัดทำปีเว้นปี กล่าวคือ จำทำเฉพาะในปีที่การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครั้วเรือนได้จัดเก็บข้อมูลด้านรายได้และด้านหนี้สินของครั้วเรือน

2) นำเสนอข้อมูลเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ประเทศ ภาค และจังหวัด 77 จังหวัด โดยนำกรุงเทพมหานครและ 3 จังหวัดปริมณฑล ได้แก่ นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ มารวมกันเพื่อนำเสนอเป็นพื้นที่พิเศษ ทั้งนี้ เนื่องจาก 3 จังหวัดดังกล่าวมีลักษณะและศักยภาพแตกต่างจากจังหวัดอื่น

3) คาบเวลาอ้างอิง สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ของสมาชิกในครัวเรือน จะเป็นรายละเอียดในระยะเวลา 12 เดือนก่อนเดือนสัมภาษณ์ ส่วนข้อมูลค่าใช้จ่ายสินค้าและบริการ จะสอบถามข้อมูลของเดือนที่แล้ว (เดือนตามปฏิทินก่อนเดือนสัมภาษณ์) ยกเว้น ค่าใช้จ่ายที่ไม่ได้เกิดขึ้นเป็นประจำ เช่น ค่าใช้จ่ายในการซื้อยานพาหนะ ค่าเล่าเรียน ค่ารักษาพยาบาล ฯลฯ จะสอบถามข้อมูลในรอบ 12 เดือนก่อนเดือนสัมภาษณ์ สำหรับข้อมูลค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ จะสอบถามค่าใช้จ่ายของสัปดาห์ที่แล้ว (สัปดาห์ตามปฏิทินก่อนสัปดาห์สัมภาษณ์) ติดต่อกัน 7 วัน

1.5 นิยาม

คำนิยามที่สำคัญของข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ มีดังนี้

ครัวเรือนส่วนบุคคล

หมายถึง ครัวเรือนของบุคคลทั่วไปซึ่งประกอบด้วยบุคคลคนเดียว หรือหลายคน อาศัยอยู่ในบ้านหรือที่อยู่อาศัยเดียวกัน หรือในบริเวณเดียวกัน จัดหาหรือใช้สิ่งอุปโภคบริโภคอันจำเป็นแก่การครองชีพร่วมกัน โดยบุคคลเหล่านั้นอาจเป็นญาติ หรือไม่เป็นญาติกันก็ได้ เช่น ครัวเรือนที่อาศัยอยู่คนเดียว หรือครัวเรือน ที่มีพ่อแม่ ลูก อาศัยอยู่ร่วมกัน หรืออาจมีญาติ คนรับใช้ คนงานหรือเพื่อนๆ มาอยู่ด้วย เป็นต้น

หมายเหตุ 1) ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในหอพักทั่วไป อพาร์ทเมนต์ แฟลต คอนโดมิเนียม แมนชั่น ห้องชุดอื่นๆ ให้นับแต่ละห้อง เป็นครัวเรือนส่วนบุคคล 1 ครัวเรือน

2) ครัวเรือนที่มีบ้านพัก ห้องพักส่วนตัวในสถาบัน โรงงาน เช่น บ้านพัก/ห้องพักแพทย์หรือพยาบาลในโรงพยาบาล บ้านพักอาจารย์ใหญ่ในโรงเรียน บ้านพักภารโรงในโรงเรียน บ้านพักผู้จัดการในโรงงาน บ้านพักมัคทายกในวัด บ้านพักนายทหารในกรมกองให้ นับ แต่ละหลัง/ห้อง เป็นครัวเรือนส่วนบุคคล 1 ครัวเรือน

สมาชิกของครัวเรือน

สมาชิกของครัวเรือน หมายถึง บุคคลซึ่งอาศัยอยู่เป็นประจำในครัวเรือนส่วนบุคคล รวมทั้งคนที่เคยอยู่ในครัวเรือน แต่ได้จากไปทีอื่นชั่วคราว โดยไม่มีวัตถุประสงค์จะไปอยู่ประจำที่อื่นและมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

1) จากไปทีอื่นชั่วคราวไม่ถึง 3 เดือน เช่น ไปเยี่ยมญาติ ผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล ผู้ที่ไปวช หรือผู้ไปทำงานเรียนหนังสือ เป็นต้น (ไม่รวม ผู้ที่จากไปเพื่อเรียนหนังสือหรือประกอบอาชีพซึ่งมีที่อยู่ประจำที่อื่น ผู้ต้องโทษ ผู้ถูกเกณฑ์ทหาร และคนไข้ในโรงพยาบาลโรคจิต ซึ่งต้องอยู่เกิน 3 เดือน)

- 2) จากไป 3 เดือนขึ้นไป แต่ไม่มีที่อยู่อาศัยประจำที่อื่น เช่น ไปทำงานในเรือ 4 เดือน เซลล์แมน ไปฝึกภาคซ้อมรบ เป็นต้น
- 3) จากไปเพื่อศึกษา อบรม ดูงานต่างประเทศไม่ถึง 6 เดือนรวม ผู้ที่มาพักอาศัยอยู่ชั่วคราวเกินกว่า 3 เดือน

หัวหน้าครัวเรือน

หัวหน้าครัวเรือน หมายถึง บุคคลซึ่งสมาชิกในครัวเรือนให้การยอมรับนับถืออาจจะเป็นผู้รับผิดชอบทางการเงินและสวัสดิการของครัวเรือนหรือไม่ก็ได้ หัวหน้าครัวเรือนไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของบ้าน หรือบิดามารดาของคนในครัวเรือน อาจจะเป็นสมาชิกคนใดคนหนึ่งก็ได้

กรณีที่ครัวเรือนประกอบด้วยบุคคลที่ไม่มีความสัมพันธ์ฉันญาติมาอยู่ด้วยกัน หัวหน้าครัวเรือนอาจจะเป็นผู้หนึ่งผู้ใดที่ได้รับการยกย่องจากกลุ่มบุคคลเหล่านั้นให้เป็นหัวหน้าครัวเรือน

รายได้ของครัวเรือน

หมายถึง “เงินหรือสิ่งของ” ที่ครัวเรือนได้รับมาจากการทำงานหรือผลิตเอง หรือจากทรัพย์สินหรือได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่น

รายได้ของครัวเรือน หรือ รายได้ทั้งสิ้น สามารถจำแนกตามแหล่งที่มาได้ ดังต่อไปนี้

1) **รายได้ที่เป็นตัวเงิน** ประกอบด้วยรายได้จาก 5 ประเภท ดังนี้

(1) **ค่าจ้างและเงินเดือน** หมายถึง รายได้จากค่าจ้างและเงินเดือนก่อนหักภาษี/เงินสมทบกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ/เงินประกันสังคม รวมไปถึงค่าตอบแทนอื่นๆ ที่ได้จากการทำงาน เช่น ค่าเปอร์เซ็นต์จากการขาย ค่าล่วงเวลา โบนัส ทิป ค่าครองชีพ ค่าช่วยเหลือบุตร เป็นต้น และรวมถึงสวัสดิการต่างๆจากการทำงานที่ได้รับ (ประเมินมูลค่า) เช่น อาหารและเครื่องดื่ม ค่าเช่าบ้าน ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าพาหนะรับส่ง/ค่าน้ำมันรถ ค่ารักษาพยาบาล ค่าเล่าเรียน เป็นต้น

(2) **กำไรสุทธิจากการทำธุรกิจ** หมายถึง กำไรสุทธิจากการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรม หรือวิชาชีพที่ไม่ใช่การเกษตร ซึ่งคำนวณมาจาก รายรับเบื้องต้น บวก มูลค่าสินค้า/บริการของธุรกิจที่นำมาอุปโภคบริโภคในครัวเรือน ลบ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ

(3) **กำไรสุทธิจากการทำการเกษตร** คำนวณมาจาก มูลค่าผลผลิตการเกษตรทั้งหมด ลบ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ

(4) **เงินที่ได้รับเป็นการช่วยเหลือ** หมายถึง รายได้จากบำนาญ บำนาญ เบี้ยหวัด เงินสงเคราะห์ต่างๆ เงินชดเชยและ/หรือเงินทดแทนจากการออกจากงาน เงินช่วยเหลือที่ได้รับจากบุคคลนอกครัวเรือน เงินสงเคราะห์ผู้สูงอายุและผู้พิการ รวมทั้งเงินช่วยเหลืออื่นๆจากรัฐและองค์กรต่างๆ

(5) **รายได้จากทรัพย์สิน** หมายถึง รายได้จากการให้เช่าห้อง/เช่าที่ดิน หรือสินทรัพย์อื่นๆ ค่าลิขสิทธิ์และสิทธิบัตรต่างๆ รายได้จากดอกเบี้ยเงินฝาก พันธบัตร เงินปันผลจากหุ้น และการลงทุนอื่นๆ รวมไปถึง รายได้จากดอกเบี้ยแชร์ และการให้กู้ยืมเงินแก่เอกชน

2) รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน ประกอบด้วยรายได้จาก 3 ประเภท ดังนี้

(1) ค่าประเมินค่าเช่าบ้าน หมายถึง รายได้จากค่าประเมินค่าเช่าบ้านที่ครัวเรือนอยู่อาศัยโดยไม่เสียค่าเช่า รวมค่าประเมินค่าเช่าบ้านของตนเอง

(2) การประเมินมูลค่าสินค้าและบริการ หมายถึง รายได้จากการประเมินมูลค่าสินค้าและบริการ (รวมยาสูบ) ที่ครัวเรือนได้รับมาโดยไม่ต้องซื้อ

(3) การประเมินมูลค่าอาหารและเครื่องดื่ม หมายถึง รายได้จากการประเมินมูลค่าอาหารและเครื่องดื่มที่ครัวเรือนได้รับมาโดยไม่ต้องซื้อ

3) รายรับอื่นๆ หมายถึง รายรับจากเงินทุนการศึกษา รายรับจากมรดก พินัยกรรม ของขวัญ เงินชอง รายรับจากการประกันสุขภาพ ประกันภัย ประกันชีวิต/ประกันสังคม รวมไปถึง รายรับอื่นๆ เช่น เงินถูกสลาก เงินรางวัล ค่านายหน้าและเงินที่ได้จากการพนัน

ค่าใช้จ่ายของครัวเรือน

ค่าใช้จ่ายของครัวเรือน หมายถึง การใช้จ่ายเกี่ยวกับ “สิ่งของหรือการบริการด้านต่าง ๆ” ที่จำเป็นต่อการครองชีพที่ครัวเรือนต้องซื้อ/จ่ายด้วยเงิน หรือได้มาโดยไม่ได้อะไร/จ่าย (ผลิตเอง ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น รัฐเป็นสวัสดิการจากการทำงาน หรือเบิกได้จากนายจ้าง)

ค่าใช้จ่ายของครัวเรือน หรือ ค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น ประกอบด้วยค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคและ ค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1) ค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค ประกอบด้วย ค่าใช้จ่าย 11 ประเภท ดังนี้

(1) อาหารและเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ ได้แก่ อาหารสด อาหารแห้ง อาหารสำเร็จรูป (ข้าว แป้ง อาหารที่ทำจากแป้ง เนื้อสัตว์และสัตว์ปีกทุกชนิด ปลาและสัตว์น้ำอื่นๆ นม เนย เนยแข็ง และไข่ น้ำมันและไขมัน ผลไม้และถั่วเปลือกแข็ง ผัก น้ำตาลและขนมหวาน) เครื่องปรุงรสและเครื่องเทศ และเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ ทั้งที่บริโภคในบ้านและบริโภคนอกบ้าน

(2) เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ได้แก่ เบียร์ ไวน์ สุรา และอื่นๆ ทั้งที่บริโภคในบ้านและบริโภคนอกบ้าน

(3) ยาสูบ หมาก ยานัตถ์ และอื่นๆ ได้แก่ บุหรี่ ชิการ์ ยาเส้น ยาตั้ง ยานัตถ์ หมาก พลุ ยาฉุน ยาจี๊ด และผลิตภัณฑ์อื่นๆประเภทเดียวกัน

(4) ที่อยู่อาศัย (รวมค่าประเมินค่าเช่าบ้านของตนเอง) ประกอบด้วย

(ก) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย ได้แก่ ค่าเช่าหรือค่าประเมินค่าเช่าบ้าน และที่ดิน การติดตั้ง/ซ่อมแซมบ้าน ระบบประปา ระบบไฟฟ้า และเครื่องมือหรืออุปกรณ์สำหรับซ่อมแซมบ้าน

(ข) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเครื่องแต่งบ้าน เครื่องใช้เบ็ดเตล็ด และการดำเนินการในครัวเรือน ได้แก่ เครื่องเรือนและเฟอร์นิเจอร์ เครื่องใช้ไฟฟ้าในครัวเรือน สิ่งทอสำหรับใช้ในบ้าน เครื่องครัว เครื่องใช้สอยเบ็ดเตล็ด ค่าเชื้อเพลิง/แสงสว่าง/การใช้น้ำ และค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการทำความสะอาด

(ค) ค่าจ้างบุคคลที่บริการแก่ครัวเรือน ได้แก่ ค่าจ้างคนรับใช้และคนงาน ทั้งที่เป็นสมาชิกในครัวเรือนและไม่ได้เป็นสมาชิกในครัวเรือน รวมค่าอาหารและสิ่งของที่ซื้อให้

(5) เครื่องนุ่งห่มและรองเท้า ได้แก่ เสื้อ กระโปรง กางเกงทุกประเภท ผ้านุ่ง โสร่ง ผ้าขาวม้า ชุดชั้นใน เครื่องแต่งกายอื่นๆ รวมถึง ค่าจ้างตัดเย็บ/ซ่อมแซม ค่าเช่าเสื้อผ้า ค่าซักกรีด/ซักแห้ง รองเท้าทุกประเภท (ยกเว้นรองเท้ากีฬา) และค่าซ่อม/บริการทำความสะอาดรองเท้า

(6) ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล ได้แก่ ของใช้ส่วนบุคคล และค่าบริการส่วนบุคคล (เสริมสวย จัดฟัน นวด ลดความอ้วน ฯลฯ)

(7) เวชภัณฑ์และค่าตรวจรักษาพยาบาล ได้แก่ ค่ายาและเวชภัณฑ์ที่ซื้อมารักษาเอง (ยาแผนปัจจุบัน/แผนโบราณ ยาสมุนไพร ยาคุมกำเนิดและถุงยางอนามัย วิตามินอาหารเสริมต่างๆ อุปกรณ์ปฐมพยาบาล) ค่ารักษาพยาบาลที่สถานอนามัย/โรงพยาบาลของรัฐ/โรงพยาบาลเอกชน/คลินิกแพทย์ ทั้งกรณีที่เป็นคนไข้นอกและเป็นคนไข้ใน

(8) การเดินทางและการสื่อสาร ได้แก่ ค่าซื้อยานพาหนะ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยานพาหนะและการบำรุงรักษาอื่นๆ ค่าใช้จ่ายในการเดินทางตามปกติ ค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการสื่อสาร (ค่าซื้อเครื่องโทรศัพท์ทุกประเภท ค่าใช้บริการและค่าโทร ค่าสมาชิกและบริการอินเทอร์เน็ต ค่าส่งพัสดุ ฯลฯ)

(9) การศึกษา ได้แก่ ค่าเล่าเรียน/ค่าธรรมเนียม/ค่าบำรุงการศึกษาในโรงเรียนหรือสถานศึกษาของรัฐ/เอกชน ค่าหนังสือ เครื่องเขียน อุปกรณ์การเรียน ค่าเรียนพิเศษ/เรียนวิชาชีพ/เรียนดนตรี และค่าใช้จ่ายอื่นๆ

(10) การบันเทิง การอ่าน และกิจกรรมทางศาสนา ได้แก่ ค่าซื้ออุปกรณ์การบันเทิง และกีฬา รวมรองเท้ากีฬา ค่าซื้อเครื่องเล่น สัตว์เลี้ยง ไม้ประดับ ค่าผ่านประตูภาพยนตร์ กีฬา การแสดง สวนสนุก พิพิธภัณฑ์ ฯลฯ ค่าเรียนและเล่นกีฬา ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการอ่าน ยกเว้นหนังสือเรียน และค่าอาหาร/ของถวายพระ/ไหว้เจ้า

(11) การจัดงานพิธีในโอกาสพิเศษ ได้แก่ ค่าจัดงานแต่งงาน งานวันเกิด งานบวช งานศพและอื่นๆ

2) ค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค ได้แก่

(1) ภาษีเงินได้ ภาษีบำรุงท้องที่ ค่าบริการทางการเงิน ค่าธรรมเนียม/ค่าปรับทางกฎหมาย/ค่าทนายความ

(2) ค่าสมาชิกกลุ่มอาชีพ เช่น สหภาพแรงงาน กลุ่มเกษตรกรฯ

(3) เงิน/สิ่งของ ที่ส่งให้บุคคลนอกครัวเรือน

(4) เงินบริจาค/ซื้อสิ่งของให้แก่องค์กรและมูลนิธิต่างๆ

(5) เงินทำบุญ เงินช่วยงานอื่นๆ เช่น งานบวช งานแต่ง ของขวัญ ฯลฯ

(6) ค่าเบี้ยประกันภัย/ทรัพย์สิน/ประกันชีวิต (ไม่รวมประเภทสะสมทรัพย์) เงินฌาปนกิจศพ และเงินสมทบประกันสังคม

- (7) เงินซื้อสลากกินแบ่ง/หวย เล่นม้าแข่งและการพนันอื่นๆ
- (8) ดอกเบี้ยจ่าย ดอกเบี้ยเช่า
- (9) อื่นๆ เช่น เงินชดเชยค่าเสียหาย เงินตกหาย/ถูกขโมย ค่านายหน้า ค่าขนย้ายบ้าน

สถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้จัดจำแนกครัวเรือนออกเป็นกลุ่มตามสถานะทางเศรษฐกิจสังคม โดยการจำแนกตามสถานะทางเศรษฐกิจสังคมนี้ จะพิจารณาจากแหล่งรายได้ส่วนใหญ่ของครัวเรือน สถานภาพการทำงาน อาชีพหลัก และประเภทกิจกรรมในเชิงเศรษฐกิจของอาชีพหลัก ซึ่งสามารถแบ่งครัวเรือนออกมาได้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

- 1) ผู้ถือครองทำการเกษตร (รวมการทำประมงทะเล)
- 2) ผู้ประกอบธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร
- 3) ลูกจ้าง แบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ
 - ผู้จัดการ นักวิชาการ ผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ เสมียน พนักงานขายและผู้ให้บริการ
 - ผู้ปฏิบัติงานในการผลิต ก่อสร้าง และเหมืองแร่ คนงานเกษตร ป่าไม้และประมง
- 4) ผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานในเชิงเศรษฐกิจ หมายถึง บุคคลต่อไปนี้
 - ก) แม่บ้านหรือผู้ที่ทำงานบ้าน
 - ข) นักเรียน
 - ค) ผู้เกษียณอายุ และคนชรา
 - ง) ผู้ไม่สามารถทำงานได้ เนื่องจากพิการทางร่างกายหรือจิตใจ หรือเนื่องจากเจ็บป่วยเรื้อรัง คนขอทาน เป็นต้น

กลุ่มควินไทล์ของครัวเรือนเรียงลำดับตามรายได้ประจำต่อเดือน

หมายถึง การจัดจำแนกครัวเรือนออกเป็น 5 กลุ่ม กลุ่มละเท่า ๆ กัน โดยจัดเรียงครัวเรือนตามรายได้ประจำเฉลี่ยต่อคนต่อเดือนจากน้อยไปหามาก โดยกลุ่มครัวเรือน 20% แรกของครัวเรือนทั้งสิ้น ซึ่งเป็นกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำที่สุด เรียกว่า ครัวเรือนในควินไทล์ที่ 1 กลุ่มครัวเรือน 20% ที่มีรายได้ในลำดับถัดไป เรียกว่า ครัวเรือนในควินไทล์ที่ 2 ครัวเรือนในควินไทล์ที่ 3 ครัวเรือนในควินไทล์ที่ 4 ตามลำดับ จนไปถึงกลุ่มครัวเรือน 20% สุดท้ายของครัวเรือนทั้งสิ้น ซึ่งเป็นกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้สูงที่สุด เรียกว่า ครัวเรือนในควินไทล์ที่ 5

สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ของรายได้

หมายถึง ค่าที่บ่งชี้ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ครัวเรือน ซึ่งกำหนดให้มีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 1 โดยถ้าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคเป็น 0 แสดงว่า ไม่มีความแตกต่างของรายได้ครัวเรือนเลย กล่าวคือ ทุกครัวเรือนมีรายได้เท่ากัน หากสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคมีค่าสูงขึ้น การกระจายรายได้ก็จะเหลื่อมล้ำกันมากขึ้น และถ้าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคมีค่าเท่ากับ 1 หมายความว่า มีความเหลื่อมล้ำอย่างสมบูรณ์ กล่าวคือ มีคนที่มีรายได้เพียงคนเดียว ส่วนคนที่เหลือไม่มีรายได้เลย

สูตรการคำนวณสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคของกลุ่มควินไทล์ 5 กลุ่ม คือ

$$\begin{array}{l} \text{สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค} \\ \text{ของกลุ่มควินไทล์ 5 กลุ่ม} \end{array} = \frac{1}{5} (4S_5 + 2S_4 - 2S_2 - 4S_1)$$

โดยที่ S_i คือ ส่วนแบ่งรายได้ของกลุ่มควินไทล์ที่ i และ $S_1 < S_2 < S_3 < S_4 < S_5$

หนี้สินของครัวเรือน

หมายถึง เงินกู้ยืมที่ค้างชำระทั้งจากสถาบันการเงินและบุคคลอื่นนอกครัวเรือน รวมหนี้สินที่เกิดจากการเช่าซื้อ การซื้อสินค้าเงินผ่อน การซื้อเชื่อสินค้าจากร้านค้า การจำนำ การจำนอง และแชร์ที่เปียแล้วด้วย

หนี้ในระบบ

หมายถึง หนี้สินที่กู้ยืมจากธนาคาร สถาบันการเงิน สหกรณ์ออมทรัพย์ หรือสวัสดิการของสำนักงาน หรือดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐ เช่น กองทุนหมู่บ้าน ชุมชนเมือง โดยมีอัตราดอกเบี้ยไม่เกินที่กฎหมายกำหนด

หนี้นอกระบบ

หมายถึง หนี้สินที่กู้ยืมจากบุคคลอื่นนอกครัวเรือน เช่น ญาติ เพื่อนบ้าน นายทุนเงินกู้พ่อค้าคนกลาง เป็นต้น โดยมีอัตราดอกเบี้ยเป็นไปตามที่ตกลงกัน ซึ่งอาจจะเกินหรือไม่เกินอัตราที่กฎหมายกำหนดก็ได้ ทั้งนี้ หมายรวมถึงแชร์ที่เปียแล้วด้วย